

שהקריבו אותו – ביטלו מצות עשה. לצד השני, קרבן ללא סמיכה הוא קרבן מושלם, והכהנים שהקריבוהו לא ביטלו מצוה, אלא שהבעלים החסירו את המצוה המוטלת עליהם.

מהלכות הסמיכה נראה יותר כצד השני, שהסמיכה היא חובת הבעלים ולא חובת הקרבן: א. אם הסמיכה היא חלק ממעשי ההקרבה, לא מובן מדוע יש קרבנות שבהם חלק זה חסר (קרבן ציבור, בכור מעשר ופסח, קרבן נשים). לעומת זאת אם זוהי חובת הבעלים, מובן שהתורה קבעה זאת רק לבעלים מסוימים. ב. אין סמיכה על ידי שליח, וכשיש כמה שותפים בקרבן – כולם סומכים (מנחות צג,א-ב). אם הסמיכה היא ממעשי ההקרבה, היה ראוי לכאורה להסתפק בסמיכה אחת, ועל ידי שליח ככל עבודות הקרבן!⁶

נראה שלפי זה מובן יותר דין ההקרבה של בהמה שנמצאת ובעליה אינו ידוע. מבחינת הכהנים המקריבים אין כל חסרון בהקרבה זו, ואין מקום לחשוש לביטול מצותו של הבעלים, שאיננו יודעים כלל מי הוא (כעין זה כתב בקרן אורה כאן)⁷.

סיכום

בכמה סוגיות ישנה סתירה לכאורה בשאלה האם מותר להקריב קרבן ללא סמיכה. התוספות ועוד ראשונים סוברים שהדבר מותר רק בלידת ברירה, כשם לא נקריב – לא תהיה תקנה אחרת לאדם או לקרבן. דעת הרמב"ם בענין זה אינה ברורה כל צרכה. בעיקרו של דבר, נראה שהסמיכה היא חובה המוטלת על הבעלים, והכהנים המקריבים קרבן ללא סמיכה אינם מבטלים מצוה. עם זאת, יש להמנע מלגרום לבעלים ביטול מצות סמיכה, אלא אם כן על ידי כך נפסיד מצוה חשובה יותר.

האור שמח (הל' פסולי המוקדשין ו,ד) חילק בדעת הרמב"ם באופן אחר: קרבן שהופרש מלכתחילה במצב שהבעלים לא היו ראויים לסמיכה – הסמיכה אינה מעכבת בו; אבל קרבן שהופרש בשעה שהסמיכה היתה אפשרית, ואחר כך הקרבנות התערבו ובטלה אפשרות הסמיכה – הסמיכה מעכבת בו (לענין זה שאסור להקריבו בלא סמיכה). לפי זה, כל טמא רשאי להפריש קרבן ולשלחו להקרבה ללא סמיכה, מכיוון שבשעת ההפרשה הבעלים לא היו ראויים לסמיכה. תירוץ מוקשה, שכן בסוגיה בפסחים פט,א הנ"ל, על הקרבה בפסח שני מספק, מבואר שגם קרבן שהופרש מתחילה במצב מסופק אסור להקריבו ללא סמיכה. ומאידך, במשנה בשקלים הנ"ל, על בהמה שנמצאה, נאמר שתקרב אף על פי שכאשר בעליה הפריש אותה היא היתה ראויה לסמיכה.

בערוך השולחן העתיד (סי' סח,ח-ט) ביאור אחר לדעת הרמב"ם: כאשר המניעה מלסמוך היא מצד המקריב, כגון שהוא במדינת הים – הסמיכה מעכבת; אולם כאשר העיכוב מלסמוך הוא הלכתי, כגון טמא, שההלכה אוסרת עליו להכנס לעזרה – אין הסמיכה מעכבת. תירוץ זה מסביר את דין ערל וטמא, אבל אינו מיישב את הסתירות בדין קרבן שבעליו אינו ידוע (עיין לעיל).

יסוד חיוב הסמיכה

חובת הסמיכה ניתנת להבנה בשני אופנים: האחד – כחובת הקרבן, שהתורה קבעה שאחד המעשים שצריך לעשות בקרבן הוא הסמיכה עליו, ובמעשה זה חידשה התורה שדווקא הבעלים יעשוהו. השני – כחובת הבעלים, שיש חיוב אישי על הבעלים לסמוך על קרבנו. על פי ההבנה הראשונה, קרבן ללא סמיכה הוא קרבן חסר, והכהנים

מערכה קעד. שיעור הדם במתנות על המזבח (עה,א)

מחלוקת התנאים

בברייתא נאמר: "קרבן יחיד שנתערב בקרבן יחיד, וקרבן ציבור שנתערב בקרבן ציבור... ואם נתן מתנה אחת מכולן – יצא. רבי אומר: רואין את המתנה, אם יש בה כדי לזה וכדי לזה – כשרה, ואם לאו – פסולה". מכאן שלדעתו יש שיעור מסוים למתנות הדם על המזבח, ולכן המתנה

מצוה לכתחילה לקבל את כל דם הקרבן ולתתו כולו על המזבח, חלקו במתנות המזבח הראשונות וחלקו בתורת שיריים הנשפכים ליסוד. עם זאת, יש לברר האם נאמר שיעור כלשהו במתנת הדם הבודדת, כמה דם צריך להיות בכל זריקה וזריקה על המזבח (ברוב הקרבנות) או בנתינה על קרנותיו (בדם החטאת). הסוגיה עוסקת בשאלה זו, תוך הבחנה בין סוגי הקרבנות השונים.

6. יתכן לתלות בשאלה זו את הדיון באחרונים האם "תיכף לסמיכה שחיטה" מעכב בסמיכה, ראה לעיל מערכה פא.

7. התוספות נזקקו לתירוץ אחר למשנה בשקלים, שאין תקנה אחרת לבהמה זו (ופירש בפנים מאירות, שגם אם תרעה עד שיפול בה מום ויביאו אחרת תחתיה – תזדקק לסמיכה; ועיין בגר"ז, שדן למה לא יביאו תחתיה עולת העוף). נראה שתוספות תופסים שקרבן שבתחילת הפרשתו היה בו חיוב סמיכה, אם יקריבוהו

ללא סמיכה אין זה רק ביטול מצוה, אלא זהו קרבן פגום. כך יוצא גם מראייתם מקרבנו של יורש (שלדעת ר' יהודה קרב ללא סמיכה): אם הסמיכה היא חובת הבעלים גרידא אין כל קושי בהקרבת היורש, כי הבעלים כבר מת (והעיר על כך הגר"ז כאן), אבל תוס' סוברים, כנראה, שמכיון שהקרבן הופרש על ידי בעליו הקרבן עצמו התחייב בסמיכה. בתוס' הרשב"א בפסחים פט,א אף נאמר במפורש, ששחיטה בלא סמיכה איננה רק ביטול מצוה בשב ואל תעשה, אלא הרי זה כשוחט באיסור בקום ועשה, ולכן עדיף לבטל את הקרבן לגמרי מאשר לבטל את הסמיכה.

אם אכן דברי רבי נאמרו על החטאת בלבד – מקורו מובן יותר, שכן במתן דם החטאת נאמרה בתורה לשון נתינה: "ונתן הכהן מן הדם" (ויקרא ד,ז), וכן בכל מתנות הקרנות בחטאת פנימית וחיצונית), ובכמה מקומות מצינו שלשון זו מובנה מתנה בשיעור מסוים⁴. ולדעת המפרש יש לומר, שכל הקרנות נלמדו מחטאת (חידושי הגרי"ז)⁴.

בהזאת החטאות הפנימיות

כאמור, הגמ' אומרת בדעת רבי שאף הוא מודה שהזאה אינה צריכה שיעור, ורק בנתינה נחלק. רבים פירשו ש"הזאה לחד" היינו הזאת מי הפרה האדומה דווקא, ואילו "נתינה" היא כלל מתנות הדם על המזבח⁵. לעומתם, בעל 'נועם ירושלמי' (יומא פ"ה ה"ד) מפרש שכוונת הגמ' לחלק בין כל מיני ההזאה, הן מי חטאת והן קדשים שדמם ניתן בהזאה, דהיינו חטאת העוף והחטאות הפנימיות שדמן מוזה על הפרוכת (וביום הכיפורים – אף בקדש הקדשים ובטהרו של מזבח). לבין הקדשים שדמם ניתן בנתינה, דהיינו מתן דם החטאות על קרנות המזבח, הפנימי או החיצון.

הדברים תלויים בפירושו דברי הירושלמי ביומא (שם): "הכל מודין בפר משיח ועדה, עד שיהא שם מתנה אחת משל שניהן... מה פליגינן? בדם שני חטאות שנתערבו". הירושלמי מחלק בין החטאות הפנימיות לבין החיצוניות, וביניהם ירושלמי מגיה בו ומשמיט מילת "עד", ומפרש שהכל מודים שבהזאות די במתנה אחת משל שניהם.

בפני משה פירש להיפך, על פי הגרסה "עד", שבחטאות הפנימיות הכל מודים שצריך שיעור, וכן פירש בעל 'ספר ניר', אך כתב שאינו יודע טעם לדבר. מקור אפשרי לדין זה מצינו בספרא (ויקרא חובה פרשתא ג,ט), וכן בספרא אחרי מות פרק ג,טו ופרק ד,יב), שם נאמר על ההזאות בפרוכת בחטאות הפנימיות, וכן על טהרו של מזבח הזהב ביום הכיפורים: "שבע פעמים – ולא שבע טיפים". בפירושו החפץ חיים לספרא (אחרי מות שם) פירש שיתן כשיעור הזאה, ולא די בטיפה אחת בלבד (וכן משמע ברבנו הלל שם: "דשבוע פעמים איכא טיפין טובא"⁶). אבל במיוחד לר"ש (באחרי מות) ובי'תוספות אחרות' (בויקרא) הסבירו אחרת, שלא די בהזאה אחת שבה שבע טיפות, אלא צריך להוות

המשותפת צריכה להיות כשיעור שתי מתנות. הגמ' מקשה על כך מברייתא אחרת, בה אומר רבי עצמו שלדעת ר' אליעזר הזאת מי אפר הפרה האדומה על טמא מת איננה צריכה שיעור, ומיישבת, שרבי אומר זאת בדעת ר"א בלבד, ואילו רבי עצמו סובר שאף הזאה צריכה שיעור. בתירוץ נוסף אומרת הגמ', שרבי מבדיל בין הזאה, שאינה צריכה שיעור, לבין נתינה, הצריכה שיעור, וראה להלן.

לא מפורש בברייתא שתנא קמא חולק על רבי בנקודה זו, ואפשר ש"מתנה אחת" האמור בדבריו לא בא לציין שיעור מסוים ולומר שדי בו לשני הקרבנות. ממילא, יתכן שרבי בא להוסיף פרט שגם תנא קמא מודה בו. ברם, בירושלמי ביומא (פ"ה ה"ד) הדברים מפורשים: "מה פליגינן? בדם שני חטאות שנתערבו. רבי אומר: אומר אני, רואין את הדם, אם יש בו כדי מתנה אחת מזה וכדי מתנה אחת מזה – כשר, ואם לאו – פסול. וחכמים אומרים: אפילו אין בו אלא מתנה אחת משל שניהן – כשר. על דעתיה דרבי – יש שיעור למתנות, על דעתיה דרבנן – אין שיעור למתנות", וכן פירש בשטמ"ק (פ,ב אות ו) את הברייתא כאן.

באיזה קרבן נחלקו?

נחלקו המפרשים באיזה קרבן עוסקת הברייתא: המפרש כותב שהגרסה הנכונה בה "קרבן", ופירש שמדובר בתערובת חטאות או עולות¹, ולפי דבריו משתמע שדברי רבי נאמרו על כל הקרבנות במזבח החיצון. לעומתו, רש"י ('כתב יד' השלם) גורס "חטאת", וכדברי הירושלמי הנ"ל, וכך נראה שגרסו תוס' (ד"ה ואם)². לפי גרסתם יתכן שרק במתנות החטאת סובר רבי שיש להן שיעור.

בתוספתא (פ"ח ה"ט) מצינו: "חטאת יחיד שנתערבה זו בזו, חטאת ציבור שנתערבה זו בזו... וכן בתודות וכן בעולות וכן בשלמים – נותן ארבע מתנות מכל אחת ואחת... רבי אומר: רואין את המתנה, שאם תיחלק ויש בה מתנה לכל אחת ואחת". לכאורה מוכח ממנה שדברי רבי מוסבים על כל הקרבנות, אבל יתכן שדבריו רק על החטאת, שמוזכרת ברישא של הברייתא, ושאר הקרבנות הוזכרו בה כבדרך אגב ולא לעניין מחלוקת זו.

4. שמה משום שמצינו לשון נתינה בקרבן הראשון שהקריבו ישראל, בפסח מצרים: "ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף" (שמות יב,ז).

5. כן משמע ברש"י כתב יד (השלם) ד"ה הזאה: "אלמלא לרבי אין הזאה צריכה שיעור, וקסלקא דעתך הוא הדין למתנות דם במזבח", וכן במפרש: "וקסלקא דעתך הוא הדין למתן דמים", ובתירוץ: "ונתינת דם דמזבח לחד", וכן כתב במפורש בחסדי דוד פ"ח ה"ט.

6. על פי פירוש זה מובן מדוע לא מצינו שדרשו כן על "שבע פעמים" בהזיות על המצורע (ויקרא יד,ז), שכן הדבר ברור שהזיה זו לא נועדה לתת מתנה למצורע, בניגוד למזבח, שהגעת הדם אליו נקראת "אכילת מזבח", ולכן ראוי שיהיה בה שיעור. כמו כן בהזיות מלוג השמן של מצורע לכיוון קדש הקדשים (ויקרא יד,טז), וראה לעיל מערכה קב הערה 1), השמן אינו מגיע למקום מסוים, ולכן אין זו "מתנה", וכן בהזיות מדם הפרה האדומה "אל נוכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים" (במדבר יט,ט), ואף בהן לא מצינו דרשה זו.

1. נראה שהוא הדין לאשמות ושלמים, ולא הזכירם כי הברייתא עוסקת בקרבנות ציבור, ואין אשם בציבור, וגם שלמי ציבור מצינו רק בעצרת.

2. תוס' מפרשים שמדובר על תערובת ארבע חטאות זו בזו, שתיים של יחיד ושתיים של ציבור, והדבר מעורר קושי: לא מצינו שתי חטאות חיצוניות של ציבור ביום אחד, פרט לראש השנה (שהוא גם ראש חודש) ועצרת (שיש בו קרבן חטאת לשתי הלחם מלבד המוסף), והרי ביום טוב אין מביאים קרבן יחיד. על כך עיין בחק נתן ובחשק שלמה.

3. במשנה בחולין פ"א מ"ב, על ראשית הגז: "תתן לו – שיהא בו כדי מתנה", וכן בהפרשת חלה: "תתנו – שיהא בה כדי נתינה" (רש"י במדבר טו,כא). ובכריתות ו ע"ב: "נתינה דעלמא – כזית". ובמנחות נט ע"ב: "לא ישים – שימה כל דהו... לא יתן – ... עד דאיכא נתינה" (ועיין שם בשטמ"ק אות ט, שמצינו נתינה שאין לה שיעור, כגון בתרומה גדולה, אבל "נתינה מעלייתא" יש בה שיעור).

"דמתנות דהכא [בהזאות הפרוכת] אין צריכות שיעור"⁷. ומלשונם "דהכא" משמע שכוונתם לחלק בין נתינה להזאה.

שיעור המתנה

המפרש כותב (עמ' ב ד"ה ונתינת דם) שהשיעור הוא "שייראה הדם לשני רוחות הקרן של מזבח". נראה שכוונתו ששיעור המתנה נלמד מקרבן עולה, בה דם נזרק בזוית המזבח ונראה משני צידיו ("שתי מתנות שהן ארבע"). בחידושי הגרי"ז תמה על כך: הרי הדין שמתנה צריכה שיעור נלמד, כאמור, מלשון נתינה, שנאמרה בחטאת, ובה אין צורך במתנה הנראית כשתיים! ועוד: גם בעולה, אין זו הגדרתה של המתנה האחת, אלא שלכתחילה העולה טעונה ארבע מתנות, וניתן לקיימן במתנה אחת הנעשית כשתיים.

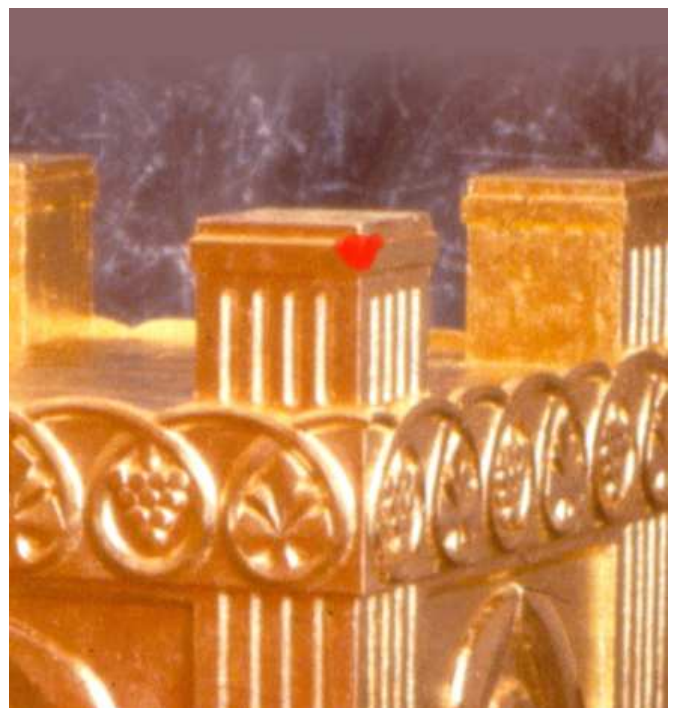
יתכן שאין כוונת המפרש ללמוד את החטאת מן העולה, אלא לדעתו זהו גדר הדין גם בחטאת, שיש לתת את המתנות על חודה של קרן דווקא (עיין מערכה קיז), וכן גם בשאר הקרבנות (עיין שטמ"ק סדא, אות ז, ולעיל מערכה צג). וכדי שיהיה ניכר הדבר שהדם נתון על חודה של קרן עליו להיראות משני רוחותיה.

בשבע הזיות נפרדות, ולפירושם אין מכאן מקור לשיעור כלשהו בהזאה⁷.

עניין זה נדון בשטמ"ק (פא,ב בהשמטות אות ג), וז"ל: "דשמא לא בעי שיעורא, דאפילו אם תמצא לומר דבעלמא בעי שיעורא – הכא במתן קרנות דפנימי לא בעי שיעורא, דלהזאות דלפני ולפנים ולפרוכת מסתמא לא בעי שיעורא, ד'וזהו' – כל שהוא משמע. ועוד יש לומר, דאפילו את"ל דבהזאות דפרוכת בעי שיעורא, מכל מקום גבי מתן קרנות, דכתיב 'דם הפר ודם השעיר', גזירת הכתוב הוא... דאפילו אין במתנה רק חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, אפילו הכי קאמר רחמנא דמצותו בכך". דבריו צריכים ביאור, שפתח במתן הקרנות, שנאמרה בו נתינה, וסיים בהזאות שלפני ולפנים ועל הפרוכת, שבהם נאמרה הזאה! ונראה שכוונתו כך: בהזאות מסתבר שאין צורך בשיעור, משום שכך משמעות לשון 'וזהו', ואילו במתן הקרנות צריך שיעור, אבל אין צורך בשיעור לפר ושיעור לשעיר, כי די בשיעור אחד לשניהם, כיוון שמצוה לערבם⁸ (והמשפט: "במתן קרנות... לא בעי שיעורא" נסמך על הסברה של גזירת הכתוב שבהמשך, והמשך המשפט "דלהזאות" וכו' אינו נימוק לדלעיל).

שיעור נתינה – שיטת תוספות. לדעתם די בכך שרושם הדם ניכר, אבל אולי כוונתם ששיעור זה נצרך לכל הדעות.

שיעור נתינה – שיטת המפרש. לדעתו הדם צריך להראות בשתי הרוחות של הקרן. בציוור נראית קרן המזבח הפנימי, ובה דם מועט הניכר משני צידיה.

בתוס' (פ,ב ד"ה בל תוסיף) הוזכר שיעור קטן יותר, שיהיה "רישומו ניכר"¹⁰. אפשר שכתבו זאת לפי הדעה שנתנה

כדעה זו כתבו גם תוס' רבנו פרץ והריטב"א (יומא נז,א):

שיעור – דילמא ליכא בהו שיעורא מדם השעיר שהוא מועט" (נראה מדבריהם, שאפילו אם יתן מתנה מרובה – אין ודאות שיהיה בה שיעור מדם השעיר, ראה בתערה הבאה).

10. תוס' עוסקים בדם בכור שנתערב בדם עולה, שלדעת ר' אליעזר יתן בשתי קרנות כדין עולה, וזו לשונם: "ואי ליכא [דם הבכור] שיעור נתינה לשתי קרנות

7. פירוש נוסף ראה בתוס' ישנים ביומא נה,א ד"ה לימד.

8. במקדש דוד (סי' כד,ה) הסתפק בשאלה זו, האם לדעת רבי הפר והשעיר טעונים שיעור מכל אחד או משניהם יחד.

9. הגמ' שם דנה על דם פר ושעיר שנתערבו עוד לפני ההזאות על הפרוכת, ואומרת שיהי עבור שני הדמים, ומכאן למדו שאין להם שיעור, "דאי אמרת צריכות

שדם החטאת שניתנו על הבגד טעון כיבוס נאמר רק "בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזיה, ויש בו כדי הזיה"¹³. עוד יש ללמוד כך מדברי הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין יד,י): "אחד המחשב לזרוק דם הזבח כולו בחוץ או למחר, או שחשב לזרוק מקצת דמו בחוץ או למחר, כיון שחשב על כדי הזיה מן הדם – פסל"¹⁴.

סיכום

דעת רבי שלמתנות הדם יש שיעור מסוים, וחכמים חולקים (ירושלמי). יש אומרים שנחלקו על כל הקרבנות שבמזבח החיצון (המפרש), ויש אומרים שרבי אמר את דבריו על החטאת בלבד, שבה נאמרה לשון נתינה (משמע מרש"י). באשר להזאות בחטאות הפנימיות בין הבדים ובפריכת ועל טהרו של מזבח, יש אומרים שאף לדעת רבי אין להן שיעור (רבנו פרץ והריטב"א, וכך מצדד השטמ"ק), ויש אומרים להיפך, שיש בהן גזירת הכתוב מיוחדת להצריך שיעור (חפץ חיים), והדבר תלוי בפירוש סוגיית הירושלמי ביומא.

שיעור המתנה, יש אומרים שהוא כדי שייראה משני צידי קרן המזבח (מפרש), ויש שהזכירו שיעור אחר, שרישומה ניכר (תוס', ואולי זה אליבא דכולי עלמא).

בפשטות ההלכה כדעת חכמים שמתנה אינה צריכה שיעור, ודעת הרמב"ם בזה אינה ברורה.

צריכה שיעור (ומתחדש בזה שלדעתם המחלוקת עוסקת גם בדם הבכור, שהוא הנדון שם); ואפשר שכתבו זאת גם לפי הדעה שנתניה אינה צריכה שיעור (או שבבכור הכל מודים שאינה צריכה), ובכל זאת בעינינו רושם הניכר.

פסק ההלכה

קיימא לן: "הלכה כרבי מחברו, ולא מחבריו" (בבא בתרא קכד,ב), ולפיכך ראוי לפסוק שאין שיעור למתנות. כך גם משתמע בסוגיה להלן (פ,ב–פ,א,א) על תערובת דמי קרבנות שונים, שכדי להכשירם די לתת משהו מכל קרבן¹¹.

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ב,יא) סתם וכתב כלשון המשנה, שבנתערבים מתן אחת במתן אחת "יתן הכל מתנה אחת", ולא ציין ששיעורה צריך להיות כפול מהרגיל. ברם, בפשטות מדובר שלא נשפך מאומה מדם הקרבן וכולו עדיין לפנינו, ו"יתן הכל מתנה אחת" היינו שכל דם שני הקרבנות ישפך כאחת. אלא שיש ראייה שדעתו שאין צריך שיעור מדבריו בהל' יב, על הניתנים למעלה שנתערבו בנייתנים למטה, שאם נתן מן התערובת למעלה ולמטה – הרי זה כשר "ואלו ואלו עלו לו" (גרי"ז)¹². כך נקט בפשטות בחזון איש (פרה סי' ט,טז), שקיימא לן כרבנן דרבי, שאין צריך שיעור.

מאידך, בחסדי דוד (ח,ט) כתב שמשמע ברמב"ם שנתניה צריכה שיעור, ממה שפסק (הל' מעשה הקרבנות ח,ו) שהדין

מערכה קעה. דיני תמורת בכור בעל מום (עה,ב)

הספקות בדיני תמורת בכור

רמי בר חמא הסתפק בדין התמורה לגבי שלושה פרטים מיוחדים הנוהגים בבכור בעל מום:

א. כל הקדשים שנפל בהם מום ונפרדו – לאחר פדיונם ניתן לאוכלם ללא כל הגבלה, וגם הטמאים רשאים לאוכלם. לדעת בית שמאי, בבכור בעל מום אסרה התורה

בבכור בעל מום נוהגים כמה דינים מיוחדים, כגון שאין לו פדיון. בדרך כלל, הממיר קרבן בבהמה אחרת (ועובר בכך על האיסור להמיר) – חלה על התמורה קדושה בדומה לקדושת הקרבן המקורי, ככתוב: "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כו,י). רמי בר חמא הסתפק האם דין זה נוהג אף בתמורת בכור בעל מום, והיא מתקדשת כמותו להלכותיו המיוחדות.

12. נראה שכוונתו כדברי שו"ת באר יצחק בהערה הקודמת.

13. בחסדי דוד הוכיח עוד מהדין שצריך לקבל את הדם בשיעור "כדי הזיה", ואם קיבל פחות מכן – לא נתקדש הדם (הל' מעשה הקרבנות ד,ח, ושם מדובר על "כל הזבחים"), וכן שבשעת טבילת אצבעו למתן הדם יהיה בכלי "כדי טבילה" (שם ה,ט).

אבל ראייתו מאלו קשה, שכן בהלכות הללו מדובר על שיעור הדם בכלי, בשעת הקבלה ובשעת טבילת האצבע, ושיעור זה כולל את מה שנאחז בכלי או באצבעו של הכהן מלבד מה שניתן על המזבח, ואין מכאן ראייה שיש שיעור לדם הניתן (וכן חילקו בגמ' ביומא יד,א, המובאת בתוס' כאן ד"ה הזאה, שגם הסובר שהזאת מי חטאת על הטמא אינה צריכה שיעור – מודה שבכלי צריך שיעור). לעומת זאת מההלכה הנ"ל על כיבוס דם חטאת משתמע שלא מדובר על שיעורו בכלי, שכן זהו "נתקבל בכלי שרת וראוי להזיה", אלא צריך שדם הניתן עצמו יהא כדי הזיה (אולם בחק נתן וקרן אורה צג,ג, פירשו גם הלכה זו על הדם שבכלי).

14. חידושי הגרי"ז כאן, ונשאיר ב'צריך עיון'. ברם, בחסדי דוד עצמו (פ"ד ה"ד) פירש הלכה זו ש"כדי הזיה" היינו כדי כל ההזאות המעכבות בקרבן זה, דהיינו שבחטאת פנימית יחשוב על כל ההזאות (ועיין בכתבי הגרי"ז מנחות יג,ב בשם הגר"ח).

דלא היה רישומו ניכר לשתיים, אם כן היאך הקרבן נאכל? דילמא חלקו לשתי קרנות ולא הועיל כלום!". פירוש: המתנה צריכה להיות ניכרת במקום שבו הוא נותן, וכשמחלק את דם הבכור לשתי קרנות, ואין בו כדי להותיר רושם בשתי קרנות – יתכן שלא נתן רושם הניכר בשום מקום, ולא יצא ידי חובתו.

11. כך כתב בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' יב), שבסוגיה שם מוכח שאין שיעור למתנות, ולא ביאר דבריו. נראה שכוונתו, שבגמ' שם מבואר שלדעה "יש בילה" המשנה שם מתפרשת כפשטה, שאם נתערבו הניתנים למעלה בנייתנים למטה – די במתנה למעלה בכמות רגילה כדי להכשיר את החטאת. כמו כן בנתערבו מתן אחת במתן אחת, די במתנה אחת רגילה כדי שתעלה לשניהם (ולדעה "אין בילה" נזקקה הגמ' לאוקימתות שונות, עיין שם). והרי גם לדעה "יש בילה" איננו יודעים בדיוק את כמות הדם בתערובת, אלא רק שמשוה ממנה נמצא במתנה זו (ראה להלן מערכה קצ הערה 6), ומכאן שדי בדם כלשהו כדי להכשיר את הקרבן.

יש להעיר, שמלשון הגמ' שם "שנתערבו אחת באחת", "שנתערבו ארבע בארבע", וכדומה, ניתן להבין שיש שיעור מוגדר ל"מתנה אחת". ברם, נראה שכוונת הגמ' שנתערבו השיעור שמקובל לשופכו בפעם אחת עם שיעור דומה מקרבן אחר, ואין לזה קשר לשאלה מהו השיעור החיוני להלכה.